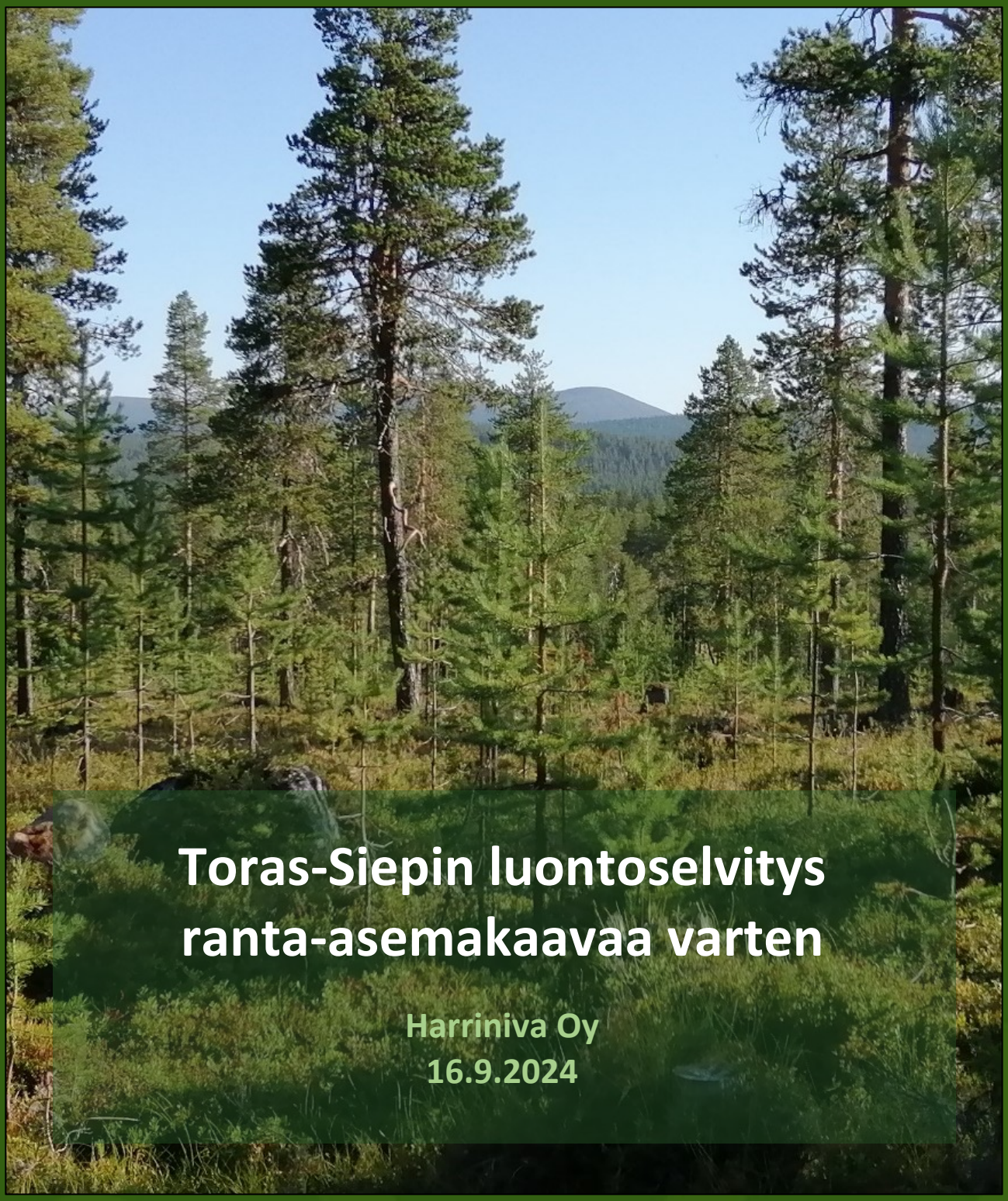

Toras-Siepin luontoselvitys ranta-asemakaavaa varten

Harriniva Oy
16.9.2024

LUONTO SELVITYS KANGAS

Y-tunnus: 2997914-4 · Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi
pia@luontoselvityskangas.fi · 040 594 4222
www.luontoselvityskangas.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 2
2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET 3
3 KAAVOITUSALUEEN LUONNON YLEISKUVAUS 5
4 HUOMIONARVOISET LUONTOKOHTEET SUOSITUKSINEEN 7
4.1 Vesilain mukaiset kohteet 7
4.2 Luontotyypit 9
4.2.1 Perinnebiotoopit 9
4.2.2 Suot 10
4.2.3 Metsät 11
4.3 Linnut 12
4.4 Haitalliset vieraslajit 13
5 MUUT SUOSITUKSET KAAVOITUSTA VARTEN 14
LÄHDELUETTELO 16

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos 2024

Valokuvat: Niina Sankari
Kannen valokuva: Pallastunturien suuntaan kuvattua, vastikään harvennettua kuivahkoa kangasmetsää. Tälle paikalle on suunnitteilla mm. hotellirakennus sekä mökkisviittejä.

LUONTOSELVITYS KANGAS

LUONTOSELVITYS KANGAS OY

Y-tunnus: 2997914-4 · Urpakuja 8, 98530 Pyhätunturi
pia@luontoselvityskangas.fi · 040 594 4222
www.luontoselvityskangas.fi

1 JOHDANTO

Toras-Siepin ranta-asemakaava-alue sijaitsee Muonion kunnan alueella Toras-Siepin eli Siepinjärven koillis- ja itärannalla yksityisomisteisilla kiinteistöillä 498-401-25-28, 498-401-25-36, 498-401-25-39 ja 498-401-25-57 (Kuva 1). Kaavoitusalueen pinta-ala on noin 168 hehtaaria. Luontoselvityksen on tilannut Harriniva Oy ja kaavoittajana toimii Arkkitehtitoimisto Jarmo Lokio Oy. Ranta-asemakaavan laatimisen tavoitteena on mahdollistaa korkeatasoisen lomakylän rakentaminen luonto- ja kulttuuriarvot huomioiden. Nykyisen, 1980-luvulla rakennetun mökkikylän tilalle suunnitellaan uudistettua lomakylää. Kaavoitusalueen itäosan vaaran lakialueen pohjoispuolelle on suunnitteilla mm. mökkisviittejä sekä hotelli- ja ravintolarakennus.

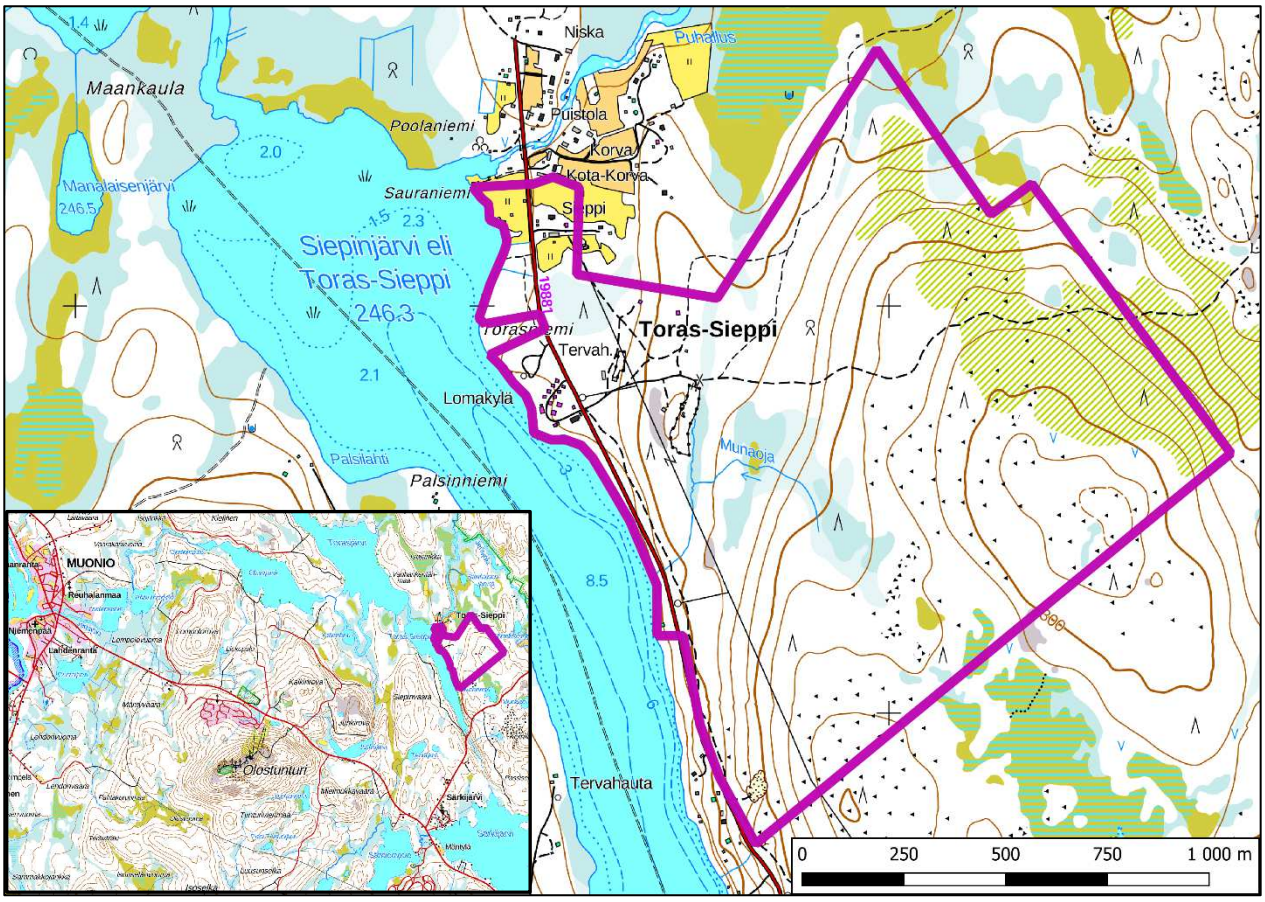

Kuva 1. Ranta-asemakaava-alueen (violetti rajaus) sijainti.

Alueella on voimassa oleva, vuonna 2014 laadittu Olos-Särkijärvi-Toras-Sieppi osayleiskaava sekä Tunturi-Lapin maakuntakaava vuodelta 2009. Toras-Siepin kylä on määritetty osayleiskaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY) sekä arvokkaaksi maisema-alueeksi. Siepin talolla on sr-merkintä, ja järvenrantaniitty on määritetty maakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi (sk-merkintä). Toras-Siepin rakka-alue on arvioitu osayleiskaavassa arvokkaaksi geologiseksi kohteeksi (ge-merkintä). Muilta osin kaavoitusalue on maa- ja metsätalousvaltaista aluetta sekä matkailupalveluiden aluetta. Maakuntakaavassa alue kuuluu Levi-Ylläs-Olos-Pallaksen matkailun vetovoima-alueeseen.

Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämästä laji.fi -paikkatietojärjestelmästä on tilattu alueen eliölajitiedot. Kaava-aluerajauksen sisäpuolelta, Siepin talolta on pesimähavainto erittäin uhanalaisiin lajeihin (EN) kuuluvasta räystäspääskystä vuodelta 2006. Muuta huomionarvoista lajistoa ei ole tiedossa aluerajauksen sisältä, mutta lähialueilta on vuoden 2022 havainto niin ikään erittäin uhanalaisesta hömötiaisesta sekä eri vuosina tehtyjä havaintoja kuukkelista, lapintiaisesta ja isokoskelosta. Nämä ovat silmälläpidettäviä (NT) lajeja.

Luontokartoituksen teki biologi (FM) Niina Sankari 7.– 8.8.2024. Sää oli maastokäynnin aikana poutainen ja lämmin, lähes helteinen. Ajankohta oli sopiva luontotyyppien ja kasvillisuuden havainnoimiselle. Linnustoa havainnoitiin luontokartoituksen yhteydessä.

2 LUONTOKOHTEIDEN ARVOTTAMINEN JA SUOSITUKSET

Huomionarvoisten luontotyyppien ja lajien inventointien tausta-aineistossa on hyödynnetty seuraavia olemassa olevia paikkatietoaineistoja:

- Pohjavesialueet (SYKE)
- Arvokkaat kallioalueet (SYKE)
- Arvokkaat moreenimuodostumat (SYKE)
- Arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat (SYKE)
- Arvokkaat kivikot (SYKE)
- Soidensuojelun täydennysehdotus (SYKE)
- Suojellut alueet (SYKE)
- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (SYKE)
- Serpentiinikalliot ja kivikot (SYKE)
- Huomionarvoinen lajisto (Luonnontieteellinen keskusmuseo / laji.fi)
- Kansainvälisesti tärkeät lintualueet IBA (Birdlife Suomi)
- Suomen tärkeät lintualueet FINIBA (Birdlife Suomi)
- Maakunnallisesti tärkeät lintualueet MAALI (Birdlife Suomi)
- Erityisen tärkeät elinympäristökuviot (Metsäkeskus)
- Metsätalouden monikäyttömetsät (Retkikartta, Metsähallitus)

Luontokohteiden arvottamisessa on hyödynnetty Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi (2023) -oppaan mukaista ohjeistusta.

<u>Arvoluokka 1</u>: Lainsäädännöllä turvatut kohteet, joiden luonnonarvoja heikentävä maankäyttö on pääsääntöisesti kielletty.

Luonnonsuojelulain (9/2023) 64 §:n mukaisia luontotyyppejä ei saa heikentää eikä hävittää. Luonnonsuojelulain mukaisen luontotyypin rajauksen tekee Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Tällaisia kohteita ovat mm. hiekkarannat, kedot, sisämaan tulvametsät, harjumetsien valorinteet ja kalkkikalliot. **LsL 65 §:n** mukainen heikentämis- ja hävittämiskielto koskee myös serpentiinikallioita, -kivikoita ja -soraikoita, jotka ovat serpentiniitistä tai muusta ultraemäksisestä kivilajista muodostuvien kallio-, kivikko- tai soraikkoesiintymien maanpäällisiä osia, ja joilla esiintyy serpentiinikasvilajistoa.

Vesilain (587/2011) 11 §:n mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen luonnontilan vaarantaminen on kiellettyä. Vesilain vesiluontotyyppien suojelu rajoittuu lain perustelujen mukaan itse vesimuodostumaan, mutta lain käytännön soveltamisessa vesimuodostuman lähiympäristö luetaan mukaan. (Vesilaki 587/2011). Lähteiksi luokitellaan lähteet, tihkupinnat ja lähdepurot.

Vesilain (587/2011) 3 luvun 2§:n mukaiset luonnontilaiset purot

Luonnonsuojelulain 69 §:n ja 70 §:n mukaiset rauhoitetut eläinlajit. Kiellettyä on rauhoitettujen eläinlajien:

1) yksilöiden tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;

2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen;
3) yksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänkierron kannalta tärkeillä paikoilla**.**
Lsl 82 §:ssä on mainittu poikkeukset säännöksistä.

Luonnonsuojelulain 73 §:n mukaan suurten petolintujen pesäpuut ovat rauhoitettuja

Luonnonsuojelulain 74 §:n mukaisien rauhoitettujen kasvia, sen osaa tai siemeniä ei saa poimia, kerätä, leikata irti, ottaa juurineen eikä hävittää. **Lsl 82 §:ssä on mainittu poikkeukset säännöksistä.**

Luonnonsuojelulain erityisesti suojeltavien lajit 77 §:n mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan. Suojelupäätöksessä on määriteltävä esiintymispaikan rajat. Esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Luonnonsuojelulain 78 §:n Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelu (luontodirektiivin liitteen IV a ja IV b) Tiukkaa suojelua edellyttävään eläinlajiin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei saa hävittää eikä heikentää.

Luonnonsuojelulain 79 §:n mukaiset Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi päättää suojella lintudirektiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tai direktiivin liitteessä I mainitun eliölajin taikka luontodirektiivin liitteessä II mainitun eliölajin suotuisan suojelutason saavuttamisen tai säilyttämisen kannalta merkittävän esiintymispaikan. Suojelupäätöksessä on määriteltävä esiintymispaikan rajat. Esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Kielto tulee voimaan, kun päätös on annettu tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille.

Luonnonmuistomerkit ovat Luonnonsuojelulailla 95 § rauhoitettuja luonnonmuodostumia, mm. puita, puuryhmiä, siirtolohkareita ja muita luonnonmuodostumia. Luonnonmuodostumia voidaan suojella muun muassa niiden kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen tai tieteellisen arvon vuoksi. Rauhoitetun luonnonmuistomerkin vahingoittaminen tai turmelu on kielletty. Päätöksen kohteesta tekee viranomainen tai laitos, jonka alueella kohde sijaitsee.

Arvoluokkiin 2, 3 ja 4 kuuluvat muut monimuotoisuutta turvaavat ja tukevat kohteet. Nämä pyritään huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Luokituksen mukaan nämä kohteet ovat:

Arvoluokka 2: Erityisen tärkeät kohteet. Luokan kriteerejä ovat esimerkiksi alueen merkitys ekologisen verkoston kannalta sekä luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus, hallinnollinen asema ja esiintymien merkittävyys. Luokkaan kuuluvat muun muassa luontotyyppi- ja lajiesiintymien muodostamat merkittävät kokonaisuudet, uhanalaisten luontotyyppien ja lajien merkittävät esiintymät sekä luontodirektiivin luontotyyppien merkittävät esiintymät. Myös lintudirektiivin liitteen I lajeille ja niitä vastaaville muuttolinnuille erittäin tärkeät kohteet kuuluvat tähän luokkaan. Luokkaan kuuluminen edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa.

Arvoluokka 3: Monimuotoisuutta turvaavat kohteet. Luokan kriteerejä ovat esimerkiksi alueen merkitys ekologisen verkoston kannalta sekä luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus ja hallinnollinen asema. Luokkaan kuuluvat muun muassa uhanalaisten sekä luontodirektiivin luontotyyppien ja lajien muut kuin merkittävät esiintymät, luontotyyppi- ja

lajiesiintymien muut kuin merkittävät kokonaisuudet sekä maakunnalle ominaisten luontotyyppien merkittävät esiintymät. Luokkaan sisältyvät lisäksi ekologisen verkoston kannalta tärkeät kohteet.

Arvoluokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet. Luokan kohteet ovat usein paikallisesti tärkeitä, ja niiden huomioimisessa tarvitaan muita luokkia enemmän tapauskohtaista soveltamista. Monimuotoisuutta tukeviin kohteisiin voivat kuulua esimerkiksi alueellisesti uhanalaisten tai silmälläpidettävien lajien tai luontotyyppien esiintymät ja tai lajistollisesti arvokkaat uusympäristöt. Luokkaan voivat kuulua myös Suomen kansainvälisten vastuuluontotyyppien esiintymät. Harvinaisten tai puutteellisesti tunnettujen, mutta tärkeiksi katsottujen luontotyyppien kohteet voivat niin ikään kuulua monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset sisävesien rantaluontotyypit, lähdelammet tai sisämaan dyynimetsät. Arvoluokan 4 kohteisiin luetaan kuuluviksi myös ekologisia yhteyksiä tukevat kohteet, jotka ovat arvottamisessa aina huomioitavia. Luokan muut kohteet huomioidaan yksityiskohtaisella tasolla.

Arvoluokkia 2–4 koskevat suositukset maankäytön hyödyntämisessä. Varsinaisia lain tuomia rajoituksia näille kohteille ei ole.

3 KAAVOITUSALUEEN LUONNON YLEISKUVAUS

Toras-Siepin ranta-asemakaava-alueen kallioperä on suurimmaksi osaksi graniittia ja kvartsimontsoniittia. Rannan tuntumassa on myös tholeiittista basalttia kapeana kaistaleena. Maaperä on hiekkamoreenia sekä paikoin kalliomaata ja suoalueilla saraturvetta. Kaavoitusalue sijaitsee eliömaantieteellisten vyöhykkeiden vaihettumisalueella: metsäkasvillisuusaluejaossa aivan pohjoisboreaalisen Peräpohjolan vyöhykkeen (4b) pohjoisreunalla ja niin ikään suokasvillisuusvyöhykejaossa Keski- ja Pohjois-Peräpohjolan aapasuovyöhykkeen (4c) pohjoisreunalla. Eliömaantieteellisesti seutu kuuluu Kittilän Lappiin (KiL) ja luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa Pohjois-Suomen arviointialueeseen. Maisemamaakuntajaon mukaan alue on osa Länsi-Lapin tunturiseutua, ja se kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen (Ounas- ja Pallastunturien maisemat).

Kaavoitusalueelle ei ole rajattu metsälain 10 §:n mukaisia kohteita, eikä se sijaitse pohjavesialueella. Lähimmät pohjavesialueet ovat noin 5 km päässä (lännessä Olostunturin pohjavesialue ja idässä Keimiölahden pohjavesialue). Arvokkaita geologisia muodostumia ei ole rajattu muutoin kuin osayleiskaavan yhteyteen. Kaavoitusalue ei sijaitse suojelualueella, mutta siihen välittömästi rajautuva Toras-Sieppi eli Siepinjärvi on osa Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalueen Natura-aluetta. Pallas-Yllästunturin kansallispuiston sekä Pallas-Ounastunturin Natura-alueen raja kulkee lähimmillään noin 800 m päässä idässä.

Toras-Siepin ranta-asemakaavoitusalue on suurimmaksi osaksi kivistä, harvaa mäntyvaltaista kuivahkon kankaan talousmetsää (Kuva 2 sekä kannen kuva). Sekapuustona kasvaa niukasti hieskoivua ja kuusta. Kenttäkerroksen valtalajeina ovat variksenmarja, puolukka ja juolukka, joiden lisäksi kosteimmissa kohdissa kasvaa mustikkaa ja kuivemmissa puolestaan myös kanervaa. Pohjakerroksessa kasvaa runsaasti seinäsammalta ja kynsisammalia. Kuivan kankaan laikuilla pohjakerros on monin paikoin kasviton (erityisesti poroaitauksissa), ja jäkäliä on vähän porolaidunnuksen vuoksi. Lahopuuta on niukasti. Eri-ikäisiä kantoja on paljon, ja siellä täällä on harvakseltaan myös iäkkäitä, jopa kilpikaarnaisia mäntyjä. Maastossa havaittiin myös merkkejä vanhoista paloista, mutta ne eivät liene olleet laaja-alaisia.

Kuva 2. Toras-Siepin ranta-asemakaava-alue on suureksi osaksi kuivahkoa kangasmetsää.

Vaaran lakialueen pohjoisrinteelle on suunnitteilla mm. hotellirakennus ja mökkisviittejä. Tällä kohtaa puustoa on noin kymmenen vuotta sitten harvennettu siten, että paikalle on jätetty vanhimman puusukupolven mäntyjä siemenpuiksi. Niiden alla kasvaa noin 10-vuotiaita männyntaimia; paikoin melko tiheässä, paikoin taimia on hyvin vähän. Maasto on suureksi osaksi kivistä ja porolaidunnuksen myötä kasvillisuus osin kulunutta. Osayleiskaavaan on rajattu geologisesti arvokkaita muodostumia (ge-merkintä) vaaran laelle ja rinteille. Luontoselvityksen maastotöissä arvokkaita rakka-alueita havaittiin pieninä laikkuina muutoin kivisen, varttuneen kangasmetsän keskellä. Pinta-alaltaan rakat ovat enintään 0,1 hehtaarin kokoisia. Hotellin ja mökkisviittien suunnittelualueella ei ole geologisesti arvokkaita kivikoita.

Alueen suot ovat Munaojan ympäristöä lukuun ottamatta niukkaravinteisia saranevoja, nevarämeitä ja rämeitä. Erikokoisia pallosara-, tupasvilla- ja pullosaravaltaisia soistumia ja suolaikkuja on myös kangasmetsän keskellä. Vaaran laen tuntumassa on muutamia pienialaisia lampareita tai allikoita, joissa kasvaa mm. rahkasammalia, vesisaraa ja luhtavillaa. Munaojan ympäristöä käsitellään tarkemmin luvussa 4.2.

Toras-Siepin rannan tuntumassa olevan nykyisen lomakylän maasto on kulunutta kuivahkoa ja kuivaa mäntykangasta (Kuva 3). Rantavyöhyke mökeistä etelän suuntaan on kapea, eikä rannalla havaittu merkittäviä luontoarvoja. Lomakylän pohjoispuolella järvenrantametsä on soistunutta, vaivaiskoivuista tuoretta ja kuivahkoa kangasta.

Kuva 3. Toras-Siepin lomakylä.

4 HUOMIONARVOISET LUONTOKOHTEET SUOSITUKSINEEN

Toras-Siepin ranta-asemakaava-alueen huomionarvoisimmat luontokohteet ovat alueen pohjoiskulmauksen lähde ja Munaojan lähistön tihkupinta. Ne ovat vesilain 11§:n perusteella huomioitavia lakikohteita, jotka tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa. Munaojan varrella on monimuotoisuutta turvaavia luontotyyppejä, minkä lisäksi luontoselvityksen maastotöissä tehtiin havaintoja muutamista arvokkaista lintulajeista. Kaikki huomionarvoiset kohteet on esitetty Kuvan 4 kartalla.

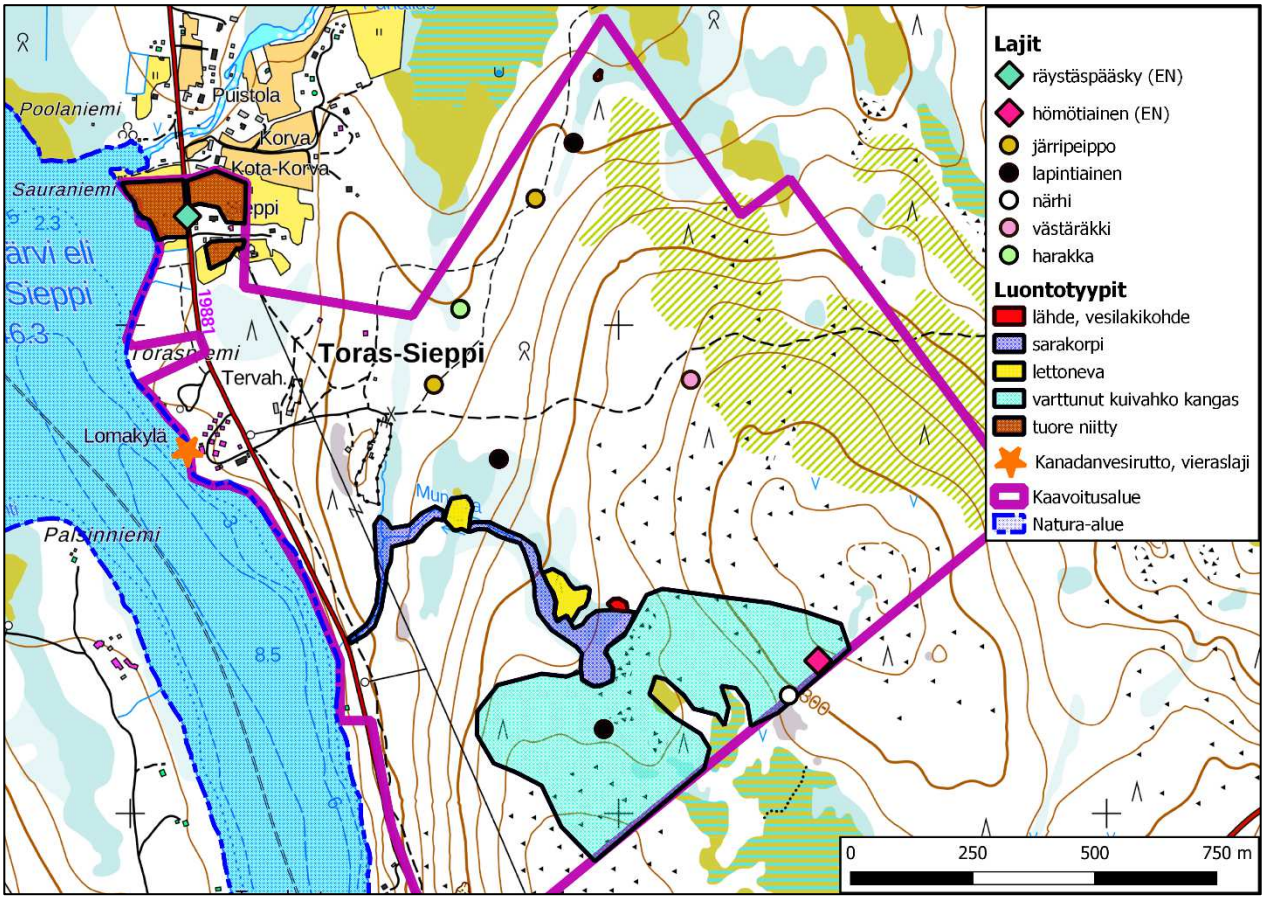

Kuva 4. Toras-Siepin ranta-asemakaava-alueen huomionarvoiset luontokohteet. Arvoluokkaan 1 kuuluvat punaisella merkityt lähteet (huom. myös pohjoisnurkassa oleva pieni lähde). Muut luontotyypit ovat arvoluokassa 3.

4.1 Vesilain mukaiset kohteet

Ranta-asemakaava-aluerajauksen pohjoiskulmauksessa Takajänkän kaakkoispuolella sijaitseva mesotrofinen eli keskiravinteinen lähteensilmä on halkaisijaltaan pari metriä (Kuva 5). Lähes yhtenäisen hetesirppisammalpeitteen alla havaittiin selvästi lähdeallas, mutta varsinaista maanpäällistä puroa ei ole. Hetesirppisammalen lisäksi lähteessä ja sen reunoilla kasvaa mm. heterahkasammalta, hetehiirensammalta, korpilehväsammalta, suohorsmaa ja suokortetta.

Kuva 5. Lähde kaavoitusalueen pohjoiskulmassa Takajänkän kaakkoispuolella.

Toinen vesilain 11§:n mukaisista kohteista on Munaojan itäpuolella sijaitseva mesotrofinen tihkupinta (Kuva 6). Valtalajina tässäkin kasvaa hetesirppisammal, minkä lisäksi lähteisyyttä ilmentävät rassisammal ja punasirppisammal. Tihkupinnan putkilokasvilajistoon lukeutuvat mm. suohorsma, suokorte, korpikastikka ja nurmilauha.

Kuva 6. Tihkupintaa Munaojan itäpuolella.

Suositukset: Vesilain mukaisesti suojeltavat lähteet kuuluvat luontoarvojen luokituksessa **arvoluokkaan 1 eli lainsäädännöllä turvattuihin kohteisiin**. Lähteen ja tihkupinnan luonnontilaa ei saa heikentää, joten niiden läheisyyteen ei tule suunnitella rakennelmia. On myös huolehdittava, että vesilain mukaisten kohteiden päälle tai läheisyyteen ei tehdä teitä, eikä niiden yli saa kulkea esimerkiksi mönkijällä.

4.2 Luontotyypit

Toras-Siepin ranta-asemakaavoitusalueen huomionarvoiset luontotyypit keskittyvät alueen eteläosaan Munaojan ympäristöön ja toisaalta luoteiskulmassa sijaitsevan Siepin tilan niittyalueille. Alueilla, joille lomakylärakennelmia on suunniteltu, ei havaittu huomionarvoisia luontotyyppejä.

4.2.1 Perinnebiotoopit

Siepin tilan rantaniitty on lähinnä tuoretta heinäniittyä. Valtalajina kasvaa nurmilauha siellä, minne ei ole vielä ehtinyt levitä pohjanpajukkoa tai nuorta hieskoivikkoa (Kuva 7). Avoimimmilla laikuilla havaittiin merkkeinä aiemmasta pienruohoniitystä mm. kultapiiskua, isolaukkua, niitty- ja ahosuolaheinää, tuoksusimaketta, sykeröpiippoa, jouhivihvilää sekä yksi verso kellosinilatvaa. Rannimmaisena on laaja-alainen järvikaislikko. Rantaniitty on kasvamassa umpeen, minkä vuoksi niityn perinnebiotooppiarvo on heikentynyt osayleiskaavan laadinnan jälkeen. Siepin talon pihaniityt ovat säilyneet avoimina, koska niitä selkeästi niitetään edelleen säännöllisesti porojen rehuksi. Talon eteläpuolen niittyalue on nykyisin poroaitauksena. Myös näiden niittypalstojen selkeä valtalaji on nurmilauha.

Heikohkosta edustavuudesta huolimatta Siepin niityt määritetään maastoinventointien perusteella luontotyypiltään tuoreeksi heinäniityksi, joka on arvioitu koko maassa äärimmäisen uhanalaiseksi (CR) luontotyypiksi. Näin ollen luontokohteiden arvoluokituksessa Siepin niityt kuuluvat **luokkaan 3 eli monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin**.

Kuva 7. Siepin tilan umpeutuvaa rantaniittyä. Toras-Siepin eli Siepinjärven takana siintää noin 6 km päässä oleva Olostunturi.

Suositukset: Niityt suositellaan säilytettävän vähintään nykytilassaan, mutta erityisesti rantaniityn kunnostaminen nostaisi kohteen perinnebiotooppiarvoa huomattavasti ja ylläpitäisi myös tilan – ja koko Toras-Siepin kylän – maisemallista arvoa. Pajut ja puuntaimet olisi hyvä raivata ensin, minkä jälkeen rantaniityn niittäminen kerran tai kaksi kesässä olisi mahdollista. Tässä yhteydessä mainitaan myös, että tilan rakennusten pitäminen kunnossa perinteitä kunnioittaen on niin ikään suotavaa.

4.2.2 Suot

Munaoja saa alkunsa Munarimmestä, mutta ojaan tulee myös pohjavesivaikutusta suoalueen reunaman tihkupinnalta (vrt. kappale 4.1) sekä lähdevaikutteiselta nevalta. Ympäröivät suoalueet ovat paitsi lähteisiä, myös hyvin ruosteisia, eikä Munaoja ole lähdepuro. Munaojan varrella kasvillisuus on enimmäkseen sarakorpea, joka on valtakunnallisesti uhanalainen, vaarantunut (VU) luontotyyppi (Kuva 8). Pohjois-Suomen arviointialueella sarakorvet on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypiksi. Vaikka sarakorvet eivät ole Pohjois-Suomessa uhanalaisia, on sarakorpikuvio rajattu **arvoluokkaan 3 eli monimuotoisuutta turvaavaksi luontokohteeksi**, koska korpi ja luonnontilainen puro muodostavat omaleimaisen ja pienilmastoltaan muusta ympäristöstä poikkeavan elinympäristön. Munaojan sarakorven valtapuu on kitukasvuinen hieskoivu, minkä lisäksi sekapuuna kasvaa kuusta ja harmaaleppää sekä siellä täällä mäntyä. Putkilokasveista runsaimmin havaittiin tupassaraa, pullosaraa, riippasaraa, harmaasaraa, korpikastikkaa sekä suokortetta.

Kuva 8. Sarakorpea Munaojan varrella.

Munaojaa ympäröivällä suoalueella havaittiin lähteisyyden ja ruosteisuuden lisäksi lievää lettoisuutta. Lettoisuutta ilmentävät siellä täällä nevakorvessa pieninä laikkuina havaitut kultasammalen kasvustot. Lettosammalten niukkuuden ja letoille tyypillisten vaateliaiden putkilokasvien puuttumisen vuoksi kaavoitusalueella ei ole lettoluontotyyppejä, mutta avointa lettonevaa on Munaojan läheisyydessä kahtena kuviona (Kuva 9). Kyseinen luontotyyppi on arvioitu koko maan tasolla vaarantuneeksi (VU); Pohjois-Suomessa lettoneva on silmälläpidettävä (NT) luontotyyppi. Näin ollen myös lettonevakuviot lukeutuvat luontotyyppien luokituksessa **arvoluokkaan 3 eli monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin**.

Kuva 9. Lettonevaa Munaojan läheisyydessä.

Munaojan varren lettonevakuvioilla kasvaa runsaasti pohjoisille lettonevoille tyypillistä punasirppisammalta. Sen seurassa havaittiin lähteisyyttä ilmentävää rassisammalta sekä hieman niukemmin mm. kultasirppisammalta. Lettonevalla lettoisuus ilmenee lettokilpisammalen ja lettosirppisammalen paikoittaisina kasvustoina. Vaateliain kesällä 2024 havaittu putkilokasvilaji on villapääluikka, joka on tyypillinen laji keskiravinteisilla nevoilla ja letoilla. Erityisesti eteläisemmällä lettonevakuviolla on lähteisyyden ja lettoisuuden lisäksi rinnesuon piirteitä.

Suositukset kaavoitusalueen huomionarvoisten suoluontotyyppien suhteen: Kaikki suoluontotyypit sijaitsevat lähekkäin ja ovat toisiinsa välittömästi kytköksissä ja muodostavat luonnontilaisen, monimuotoisen ja yhtenäisen elinympäristön. Munaoja ja sitä ympäröivä suoalue suositellaankin jätettävän luonnontilaan. Suolle tai sen tuntumaan ei tule kaivaa ojia, eikä puustoa suositella poistettavan.

4.2.3 Metsät

Metsät ovat olleet Toras-Siepin alueella pitkään eriasteisessa metsätalouskäytössä. Kaavoitusalueen eteläosaan rajattiin luontoselvityksen maastotöissä kuitenkin yksi varttuneen kuivahkon kankaan metsäkuvio, jonka sisällä on pienialaisia puuttomia rakkakivikoita (Kuva 10). Metsäkasvillisuus ei poikkea aiemmin kuvaillusta kuivahkojen kangasmetsien kasvillisuudesta, mutta puusto on alueen eteläreunan tuntumassa muuta aluetta luonnontilaisempaa ja iäkkäämpää. Lahopuuta on niukasti, mutta metsä vaikuttaa luontaisesti harvakasvuiselta kivisyyden vuoksi.

Kuva 10. Varttunutta kuivahkoa kangasta. Taustalla näkyy pienialainen rakkakivikko.

Luontotyyppien uhanalaisuusluokituksessa varttuneet kuivahkot kankaat on määritetty koko maassa vaarantuneeksi (VU) ja Pohjois-Suomessa silmälläpidettäväksi (NT) luontotyypiksi. Varttuneen kankaan kuvio rajautuu Munaojan varrelle rajattuihin huomionarvoisiin suoluontotyyppeihin (vrt. kappale 4.2.2), minkä vuoksi myös tämän kuvion katsotaan lukeutuvan luontokohteiden arvoluokituksen **luokkaan 3 eli monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin**. Varttuneella kankaalla havaittiin maastoinventoinnin yhteydessä myös kolme huomionarvoista lintulajia. Lajistoa käsitellään seuraavassa kappaleessa.

Suositukset: Toras-Siepin kaava-alueen metsät ovat olleet pitkään eriasteisen metsätalouden piirissä, joten aluerajauksen eteläosan luonnontilaisempi kangasmetsä rakkakivikoineen suositellaan jätettävän nykytilaansa turvaamaan monimuotoisuutta. Kuivahkolle kankaalle on mahdollista tarvittaessa toteuttaa pienimuotoisia polkuja, latuja tai retkeilyreittejä luontoarvot huomioiden.

4.3 Linnut

Ranta-asemakaava-alueella havaittiin kesän 2024 maastotöissä kaksi erittäin uhanlaista (EN) lintulajia. Nämä ja muut lintuhavainnot on esitetty kuvan 4 kartalla (s. 8). Yksi hömötiaisyksilö nähtiin aluerajauksen eteläreunalla ja räystäspääskyjä havaittiin useita yksilöitä lentämässä Siepin tilan piha-alueella ja rantaniityn päällä. Nämä havainnot kuuluvat luontokohteiden arvottamisen **arvoluokkaan 3 eli monimuotoisuutta turvaaviin kohteisiin.**

Lapintiaisia nähtiin kolmessa pisteessä eri puolilla kaavoitusaluetta. Poroaitauksen lähistöllä havaittiin harakka, järripeippo kahdessa paikassa sekä lähellä vaaran lakialuetta västäräkki. Kaksi närheä nähtiin lähellä eteläreunan Munarimmeltä alkunsa saavaa rimpisuota. Edellä mainitut linnut lukeutuvat silmälläpidettäviin (NT) lajeihin, ja siten niiden esiintyminen alueella voidaan nähdä **tukevan monimuotoisuutta (arvoluokka 4)**. Näiden lisäksi havaittiin punakylkirastaita, räkättirastaita, metsäkirvinen, talitiaisia, käpytikka sekä leppälintuja, jotka ovat puolestaan yleisiä ja elinvoimaisia (LC) lajeja.

Suositukset lintulajiston suhteen: Lajihavainnot koskevat yksittäisiä tai muutamia lintuyksilöitä, eikä pesinnästä ole varmuutta. Esimerkiksi kolopesijöille sopivia pesäpaikkoja on niukasti, eikä oksistossakaan havaittu pesiä. Lomarakentamisen ei katsota vaarantavan kaavoitusalueen metsälinnustoa, kunhan rakentaminen on mahdollisimman keskitettyä eikä koko kaavoitusaluetta rakenneta. Räystäspääskyt pesivät Toras-Siepin kylän perinteisissä rakennuksissa, joten niiden elinoloihin kaavoituksella ei ole kielteistä vaikutusta.

4.4 Haitalliset vieraslajit

Luontoselvityksen maastotöissä havaittiin Toras-Siepissä eli Siepinjärvessä nykyisen lomakylän laiturin tuntumassa noin neliömetrin alalla haitallisiin vieraslajeihin kuuluvaa kanadanvesiruttoa (Kuva 11). Esiintymää ei tutkittu tarkemmin, mutta uidessa lajista ei havaittu olevan suurempaa haittaa. Kanadanvesirutto on kuitenkin vieraslaji, joten se pitäisi pyrkiä poistamaan ja estää lajin leviäminen. Lajia on havaittu Laji.fi:n mukaan läheisellä Jerisjärvellä ja jopa ylempänä Tornionjoen-Muonionjoen vesistön joissa ja järvissä, joten on mahdollista että sitä on Toras-Siepissä muuallakin kuin nyt havaitussa pisteessä. Kanadanvesirutto leviää hyvin tehokkaasti, ja sen hävittäminen on haastavaa. Leviämisen estämiseen ja kasvustojen poistamiseen on ohjeistusta mm. Laji.fi-sivustolla (https://laji.fi/taxon/MX.40119/invasive).

Kuva 11. Kuivanäyte Toras-Siepin eli Siepinjärven kanadanvesiruton versosta.

5 MUUT SUOSITUKSET KAAVOITUSTA VARTEN

Maisemansuojelu tulee huomioida kaikessa Toras-Siepin ympäristön rakentamisessa. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden arvon perustana on monimuotoinen kulttuurivaikutteinen luonto, hoidettu viljelymaisema ja perinteinen rakennuskanta (ProAgria 2016). Ounas-Pallastunturien maisema-alue on kulttuurihistoriallisesti ja luonnonolojen suhteen merkittävää raja-aluetta saamelaisine poronhoitoperinteineen. Maisema-alueella on hyvin säilyneitä maatalous- ja kalastuskyliä sekä luonnonsuojelun ja matkailun historiaa henkiviä kohteita. (Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu 2021). Toras-Siepin kylä on yksi näistä, ja kaavoitusalueen rajauksen sisällä sijaitsee Siepin tila vanhoine, suhteellisen hyväkuntoisine rakennuksineen.

Nykyisen lomakylän tuntumaan (tai sen tilalle) suunnitellut rakennukset olisi hyvä sijoittaa nykyisten rakennusten läheisyyteen tai niiden paikoille, jotta rannalla säilyisi mahdollisimman paljon puustoa sekä rakentamatonta rantametsää eikä metsäkasvillisuus rannalla kuluisi enempää. Rakennusten värimaailman tulisi olla sellainen, että ne sopivat ympäristöön eri vuodenaikoina sekä mahdollisesti muihin, tonteilla jo oleviin rakennuksiin. Puustoa tulee säilyttää myös rakennusten edessä, erityisesti rannan lähelle rakennettaessa. Puusto suojaa maisemaa siten, että rannan tuntumassa sijaitsevat rakennukset sulautuvat paremmin maisemaan myös järveltä ja järven vastarannalta katsottaessa. Huomattavan korkeita maansiirtoja rakennusten pohja-alueeksi ei tulisi tehdä. Muutoin rakentamista vesistöjen lähelle ohjaavat MRL:n 73 §:n säännökset sekä yleiset ohjeistukset mm. hulevesien ohjaamisesta ja jäteveden käsittelystä.

Maisema ja alueen sijainti valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella on tarpeen huomioida myös vaaralle sijoittuvien hotelli- ja mökkisviittien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vaaranrinteiltä rakennukset saattavat näkyä kauas Pallastuntureiden keroille saakka, mikäli ne poikkeavat huomattavasti ympäristöstään. Suunnittelualueella on tällä hetkellä laajalti melko avointa siemenpuuhakkuualuetta ja mäntytaimikkoa, joten on suotavaa jättää mahdollisimman paljon iäkkäitä mäntyjä suojaamaan maisemaa. Rakennusten maltillinen koko ja korkeus sekä tiestön huolellinen suunnittelu edesauttavat maiseman säilymistä.

Luonnonsuojelulain (9/2023) 34 §:n perusteella Natura-alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Toras-Siepin ranta-asemakaava-alue rajautuu Tornionjoen-Muonionjoen Natura-alueeseen (FI13011912). Sen suojeluperusteina on kolme Natura-luontotyyppiä (fennoskandian luonnontilaiset jokireitit, alpiiniset joet ja niiden penkereiden ruohokasvillisuus sekä vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on Ranunculion fluitantis ja Callitricho-Batrachium -kasvillisuutta). Matkailurakentamisesta ei katsota olevan haittaa näille suojeluperusteille, koska loma-asumisen ja mökkien rakentamisen vesistökuormitus on melko vähäinen verrattuna maataloudesta tai metsätaloudesta aiheutuvaan kuormitukseen. Loma-asumisesta aiheutuvia vesistövaikutuksia on estettävissä erilaisilla toimilla. Näin ollen katsotaan, että lomarakentaminen ei tule heikentämään Toras-Siepin vesistöaluetta, eikä Natura-arviointia tarvitse suorittaa**.**

Natura-alueen suojeluperusteena on myös yksi eliölaji, luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden saukko *(Lutra lutra).* Torasjärven ja Jerisjärven rannoilla on tehty eri vuosina saukkohavaintoja, mutta Toras-Siepin ranta-asemakaavoitusalueen tuntumasta ei ole tiedossa havaintoja. Saukon voi olettaa liikkuvan Torasjärven ja Toras-Siepin vesistöissä ja rannoilla, mutta maltillinen lomarakentaminen ei heikennä saukon elinolosuhteita alueella. Toras-Siepin ranta-asemakaava-alueella ei havaittu muutakaan luontodirektiivin liitteiden II ja IV eliölajistoa tai sopivaa elinympäristöä direktiivilajeille, eikä sellaisia ole tiedossa myöskään aiemmilta vuosilta. Asemakaavamuutosalueella ei ole ihanteellista ympäristöä viitasammakoille eikä direktiiviliitteiden putkilokasveille tai sammalille. Lepakoita tai niiden pesäpaikkoja ei luontoselvityksen maastotöissä havaittu. On kuitenkin mahdollista, että alueella on saalistavia tai ohilentäviä

lepakoita. Lepakot suosivat maanteitä ja rakennusten avoimia ympäristöjä saalistuksessa, joten kaavoituksesta ei katsota olevan haittaa lepakoille.

LÄHDELUETTELO

Arkkitehtitoimisto Jarmo Lokio Oy 2024: Työohjelma ranta-asemakaavan laadinnalle Toras-Sieppiin kiinteistöille 498-401-25-27, 498-401-25-36, 498-401-25-39 ja 498-401-25-57. Työohjelma 4.4.2024.

BirdLife Suomi 2024: Tärkeät lintualueet. https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/. Viitattu 27.8.2024.

Geologian tutkimuskeskus 2024: Maa- ja kallioperä, rakentaminen ja maankäytön suunnittelu. Verkkopalvelu https://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html. Viitattu 27.8.2024.

Hotanen, J.-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A. & Tonteri, T. 2008: Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. Metsäntutkimuslaitos. Metsäkustannus Oy. Helsinki.

Hyvärinen, E., Juslen, A, Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskus. Garno Oy, Helsinki.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus. Suomen Ympäristö 5/2018. Verkkojulkaisu http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4819-4.

Kuntaliitto 2012: Hulevesiopas. Suomen Kuntaliitto, Helsinki 2012. https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2012/1481-hulevesiopas. Viitattu 27.8.2024.

Lapin liitto 2012: Tunturi-Lapin maakuntakaava. https://www.lapinliitto.fi/aluesuunnittelu/maakuntakaavoitus/voimassa-olevat-maakuntakaavat/tunturi-lapin-maakuntakaava/. Viitattu 27.8.2024.

Luonnonsuojelulaki 9/2023

Metsäkeskus 2024: Erityisen tärkeät elinympäristöt. Verkkopalvelu https://www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto/luontotietoaineistot/erityisen-tarkeat-elinymparistot. Viitattu 27.8.2024.

Metsälaki 1093/1996
10 § Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt

Muonion kunta 2014: Olos-Särkijärvi-Toras-Sieppi osayleiskaava. https://www.muonio.fi/elinvoima/kaavoitus-ja-maankaytto/voimassa-olevat-kaavat.html. Viitattu 27.8.2024.

Mäkelä, K. & Salo, P. 2023: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43/2023.

Paikkatietoikkuna 2024: Maanmittauslaitoksen ylläpitämä verkkosivusto. https://kartta.paikkatietoikkuna.fi. Viitattu 27.8.2024.

ProAgria Etelä-Suomi 2016: Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun.

Suomen lajitietokeskus 2024 a: Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämä verkkosivusto. www.laji.fi. Viitattu 27.8.2024.

Suomen lajitietokeskus 2024 b: Kanadanvesirutto *Elodea canadensis.* Luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämä verkkosivusto. https://laji.fi/taxon/MX.40119/invasive. Viitattu 11.9.2024.

Vesikartta 2024: Vesien tila verkkopalvelu. Suomen ympäristökeskus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. https://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikarttaviewers/Html5Viewer_2_11_2/Index.html?configBase=http://paikkatieto.ymparisto.fi/Geocortex/Essentials/REST/sites/VesikarttaKansa/viewers/VesikarttaHTML525/virtualdirectory/Resources/Config/Default&locale=fi-FI. Viitattu 27.8.2024.

Vesilaki 587/2011
2 luku 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu 2024: Tornionjoen-Muonionjoen vesistöalue. https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/suojelu-ennallistaminen-ja-luonnonhoito/natura-2000-alueet/tornionjoen-muonionjoen-vesistoalue. Viitattu 27.8.2024.

Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu 2021: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, Ylä-Lappi. VAMA 2021. Ympäristöministeriö. SYKE. https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VAMA%202021_19%20Yl%C3%A4-Lappi.pdf. Viitattu 27.8.2024.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2023). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. https://www.ymparisto.fi/punainenlista. Viitattu 27.8.2024.